

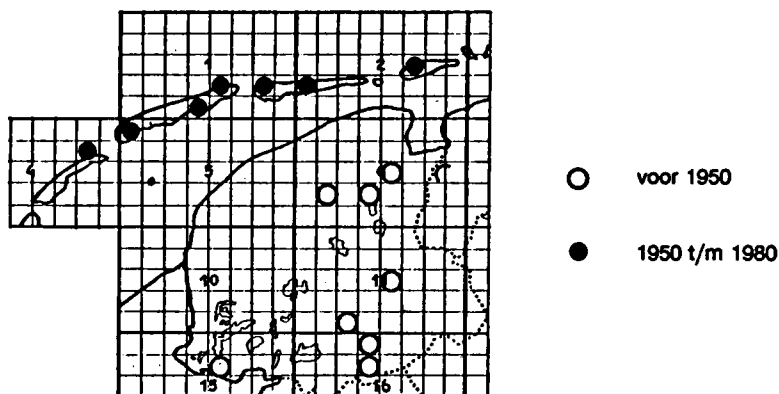
Thuidium tamariscinum in Friesland

Jacob Koopman & Karst Meijer

A preliminary distribution map of *Thuidium tamariscinum* in Friesland is presented. This map has been based on a 1x1 km² grid. During this project, which is still in progress, one plant with two sporophytes has been discovered; in this century this is the only Dutch record of fertile *T. tamariscinum* documented with a herbarium collection.

Inleiding

In Twirre, het lijfblad van de Fryske Foriening foar Fjildbiology, werd een oproep geplaatst voor meldingen van *Thuidium tamariscinum*. Van Ameland tot Drachten, van Giekerk tot Noordwolde kwamen vervolgens meldingen binnen. Ondertussen is ons eigen onderzoek van de Friese bryoflora gevorderd tot in de omgeving van Beetsterzwaag. In dit artikel wordt de tussenstand gegeven van de verspreiding van *Thuidium tamariscinum* in Friesland. Ook de gegevens die binnenkwamen via de landelijke inventarisatie van aandachtsoorten (van Tooren & Kortselius 1994) konden worden opgenomen, waarvoor hartelijk dank.

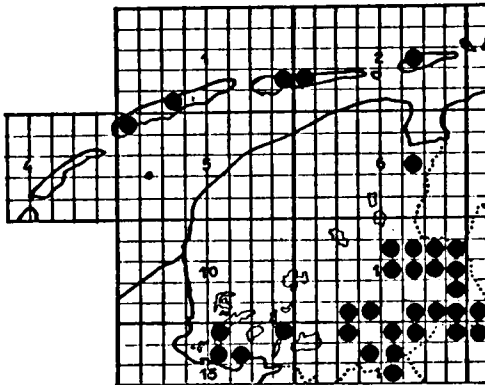

Figuur 1. *Thuidium tamariscinum* in Friesland, voor 1980.

Stand van zaken in Friesland

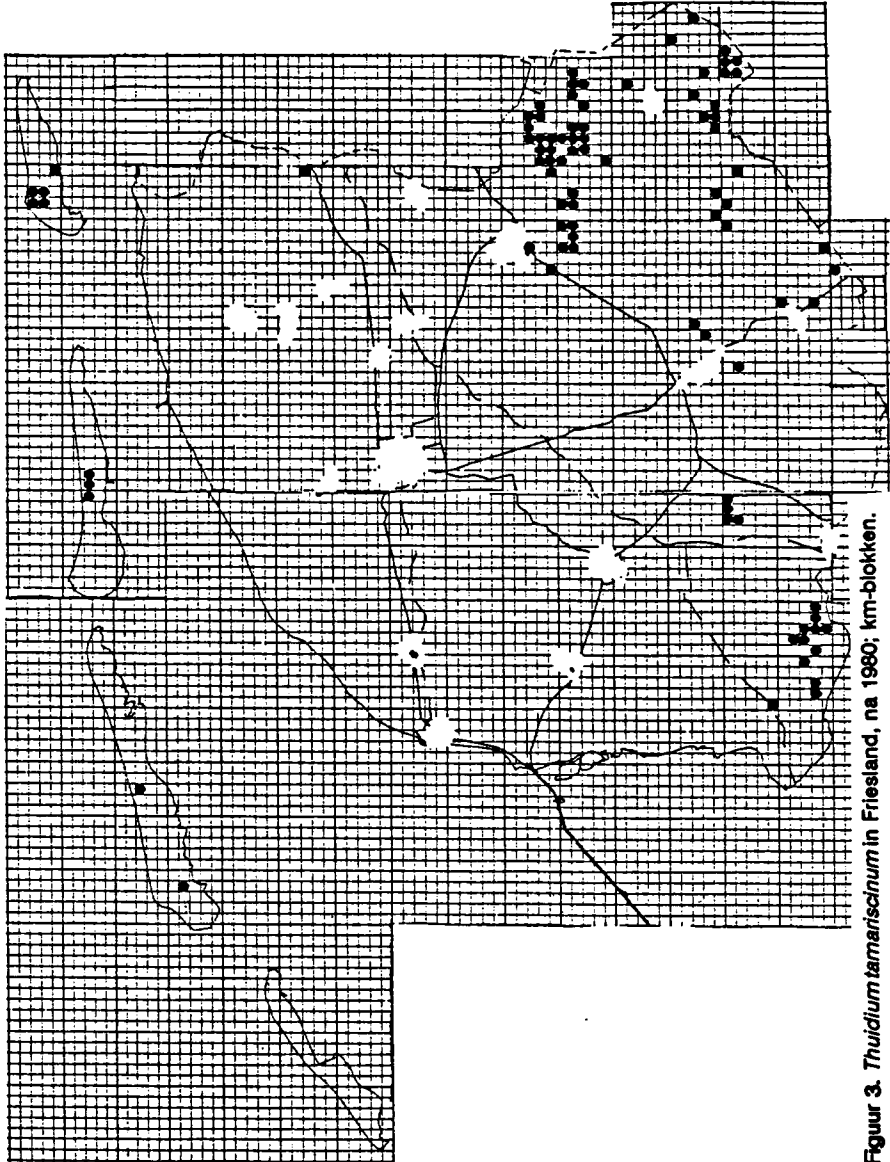
In De Nederlandse Bladmossen (Touw & Rubers 1989) wordt *Thuidium tamariscinum* voor Friesland acht keer vermeld van vóór 1950 en zes maal tussen 1950 en 1980; zie figuur 1. Let wel, het gaat hier om verspreidingsgegevens gebaseerd op herbariummateriaal. De vondsten van vóór 1950 zijn gedaan aan de vaste wal, die van na 1950 op drie Waddeneilanden. Excursiebezoeken van de Bryologische Werkgroep van de KNNV zijn hier debet aan.

Het kaartje geeft voorts aan hoe incidenteel (lees: slecht) Friesland bryologisch onderzocht is vóór 1980.

Figuur 2. *Thuidium tamariscinum* in Friesland, na 1980; atlasblokken.

Werd *Thuidium tamariscinum* in Twirre 4 slechts van 19 atlasblokken vermeld, momenteel is de soort van na 1980 bekend uit 33 atlasblokken; zie figuur 2. De kaartjes van vóór 1980 en van na 1980 komen voor slechts zeven atlasblokken overeen. Dit heeft met name te maken met het feit, dat wij in 1987 met ons onderzoek gestart zijn in het zuiden van de provincie, waar de soort voorheen, voor 1980, slechts in vijf atlasblokken was gevonden.

Figuur 3. *Thuidium tamarisichum* in Friesland, na 1980; km-blokken.

Ons onderzoek werkt primair met km-blokken. In figuur 3 wordt aangegeven in welke km-blokken *Thuidium tamariscinum* tot nu toe is aangetroffen. Verdeeld over de 33 atlasblokken gaat het in totaal om 88 km-blokken.

Daar *Thuidium tamariscinum* een echte bossoort is, is het niet zo verwonderlijk dat de soort met name in de pleistocene (zuidoost-)hoek van Friesland gevonden is.

Standplaats van *Thuidium tamariscinum*

Bij het Mossen Project Friesland (Koopman & Meijer 1989-1992) wordt bij elke veldwaarneming een code genoteerd voor Habitat en Substraat. In het geval het substraat een draagboom betreft wordt tevens de naam van deze boomsoort vermeld.

In tabel 1 staan de resultaten van de eerste vijf onderzoeksjaren vermeld, gelet op habitat en substraat. Het gaat hierbij om waarnemingen uit totaal 35 km-blokken.

Thuidium tamariscinum blijkt een voorkeur te hebben voor naaldbos en gemengd bos en, in iets mindere mate, voor steile bosgreppels. Met name in niet al te zeer vergraste larikspercelen komt *Thuidium* veelvuldig voor. Onze ervaring is dat *Thuidium* vooral hecht aan een luchtvochtige, schaduwrijke omgeving. In Eiken-Berkenbossen wordt de soort dan ook aanmerkelijk minder vaak aangetroffen, daar deze bossen veelal droger zijn.

Thuidium is een terrestrisch mos van strooisel en ruwe humus. Slechts een enkele maal kruipt de soort vanuit het strooisel bij een stamvoet omhoog of op een dode stobbe. Dit geldt met name in loofbos, waar wij *Thuidium* vonden aan de voet van een Zomereik en van een Lijsterbes, evenals op een dode stobbe van een Berk. In naaldbossen vonden wij de soort steevast op het naaldendek.

Habitat		
Habitat	Aantal records	Percentage
Naaldbos	15	43
Gemengd bos	10	28
Steile bosgreppel	7	20
Eiken-Berkenbos	3	9
Substraat		
Substraat	Aantal records	Percentage
Strooisel, ruwe humus	31	88
Voet van boom	2	6
Dode stobbe	1	3
Pijpestrootjehorst	1	3
Tabel 1. Habitat en Substraat van <i>Thuidium tamariscinum</i>		

***Thuidium tamariscinum* met kapsels**

Touw & Rubers (l.c.) vermelden dat *Thuidium tamariscinum* tien maal met kapsels is verzameld in de vorige eeuw, voornamelijk in Zuid-Limburg en in de omgeving van Arnhem en Nijmegen. "In deze eeuw zijn ze niet meer gevonden. Sinds 1959 zijn geen exemplaren meer verzameld met archegoniën en slechts eenmaal met antheridiën", aldus Touw & Rubers.

Wel is er één melding van kapsels uit deze eeuw, namelijk uit de leemkuilen te Staverden op de Veluwe (atlasblok 26.58), van 1 mei 1950 (Bakker 1964 p.49). Navraag bij betrokkenen heeft geen bewijsmateriaal opgeleverd van de vondst met kapsels.

Blij verrast waren wij, toen we op 31 januari 1994, ten noorden van Wijnjewoude, in km-blok 11.26.55, in een laag gelegen, nat naaldbos, in een zeer rijk ontwikkelde *Thuidium*-vegetatie een tweetal sporenkapsels vonden. Ondanks naarstig speurwerk ter plekke kwamen er niet meer kapsels tevoorschijn.

Bijgaande fotokopie op ware grootte (figuur 4) geeft een goed beeld van het bijzondere materiaal.

Literatuur

- Bakker, P.A., De najaarsexcursie 1964 naar de Veluwe. *Buxbaumia* 18:37-63.
Koopman, Jac. & K.Meijer, 1989-1992. Mossen in Friesland, deel 1 t/m 5. FFF.
Koopman, Jac., 1993. Op zoek naar Gewoon Thujamos. *Twirre* 4:13-15.
Tooren, B.van & J.Kortselius, 1994. Het voorkomen van *Rhytidiadelphustriquetrus*, *R.loreus* en *Thuidium tamariscinum* in Nederland. *Buxbaumiella* 33:51-60.
Touw, A. & W.V.Rubers, 1989. De Nederlandse Bladmossen. KNNV, Utrecht.

Figuur 4. Sporenkapsels van *Thuidium tamariscinum* uit km-blok 11.26.55.